

נתן זך

החיים והאצילות

או

ביקורת ספרות בנוסח ישראל סבא (וסבתא)

אידיש צורית
החיים, האצילות
עיונים בשירתו של אמיר גלבע
הוצאת הקיבוץ המאוחד

סיפורה של אידיש צורית, החיים, האצילות: עיר
נים בשירתו של אמיר גלבע, לא היה ראוי לת'
שומתלב יתירה, בוודאי לא בימים של ליקוי
מאורות כשסיפרי הביקורת והמחקר הרציניים
המעטים היוצאים לאור אינם זוכים להרבה יותר
מאיזכור בטורי הספרים החדשים או אלה שנת'
קבלו במערכת."

אם אני מוצא בכל זאת לנכון להגיב על פירקיי
עיון אלה המתייחסים ליצירתו של משורר שהיה
מקורב לי לאיפחות מאשר למבקרת הנכבדה, הרי
זה רק מתוך כוונה טובה להצילו מציפורניה של
גישה מנמנית, מסלפת, חסרת הגינות אינט'
לקטואליה, המבקשת להציג משורר חילוני, בן
למישפחה, שלא הצטיינה באריות רתית יתירה
ולא היתה שייכת לחצר חסידית, מי שבעצמו
למד בבית־ספר חילוני והיה חניך, השומר הצ'
עיר, כמי ששירתו כולה שרוייה בתוך עולם זה,
של הקבלה והחסידות, כאילו היא אברון מאבני
הכתר שלה. פיטפוטים גמורים בסיגנון הצדקני
המוכר יפה, האופייני לחזורים כתשובה הרבה

אמיר גלבע: ממקור הקבלה והחסידות

יותר משהוא מאפיין חסידים בתום לב ובדרכי
אבות.
אכן, משימה לא קלה נטלה על עצמה צורית
בניסיונה לכפות על שירת גלבע, שהיא אף לר'
בריה, שירה מודרנית פאראקסלנס, (אגב, האם
הבעש"ט היה משתמש בביטוי צרפתי כזה?), ש'
רה המצוייה בתוך זרם התנועה העכשווית, —
עמידה שהיא, כולה בתוך־תוכו של עולם המור'
שגים הקבלי־חסיד, יונקת בשורשיה ממנו, נוב'
עת ממנו, מכירה אותו לפני־זמנים, יודעת כחוש'
את סודותיו ורמוזיו, היודעים רק ליודעי־חין".
שהרי יש הבדל גדול בין יצירה המצוייה, כולה
בתוך־תוכו של עולם המושגים הקבלי־חסידים,
לבין הימצאותם של מוטיבים קבליים או סממנים
חסידיים כלשהם ביצירתו של משורר. אלה, בעור'
נתיניו הרבים, מהלכים מסוכן עולמם וממנה מק'
סופו ומיהו גיבור שיעז להודות שלא שמע מימיו
על סמל ההר בתור, מישכן הלילית, על הבאר
ששמנה עולים ניצוצות הקדושה או על אבן
השתיה. שהיא (בקבלה) מרכז העולם וממנה מק'
בל העולם שפע של ברכה ומאידך גיסא היא גם
אבן על־פי הבאר, הסותמת את מקור השפע
מכוח היסטוריאלי "וכו' וכו' — ניצוצות"

של המשורר בשיריו, שהיא כמובן שימחה יהו'
רית־חסידית מובהקת. וראה: כשארם מרגיש בע'
ליל את מקור־החיים, וכשהיודי מרגיש את היותו
חלק מן הכלל, אלו הן, למשל, סיבות לשימחה...
ואם על־פי החסידות שימחת הזיווג והייחוד היא
שימחת הודייה על נתינה, על היפרדותו של אדם
מהרגשת עצמותו האנוכית ותחילת הרגשתו של
הזולת, אם אומרת החסידות שאדם נולד פעם
שניה כשהוא מתחתן — הרי גם אצל גלבע כך.
ככה כך ולא אחרת. ראייה אלכסונית" ולידה
כפולה על מישקל לידת הבתולה של הלאור'
רווקא חסידים.

ומאכן "עיון" שהוא אוסף פיתופי־ביצים,
דרושים חסידים, בהם נאים ובהם נאים פחות,
והרבה־הרבה, קונצים של יהודים. רוצים עוד
דוגמה? — כבקשה:

והנה בסיפור החסידית נאמר, שברא'
שית' נגזר מבר' (חוץ. בארמית). כלומר:
כאשר מגלה המשורר את כוונתו הפנימית
הסתרת של השיר (מוציאו החוצה, מרשות'
היחיד לרשות הרבים, כפירוש הקבלי למי'
לה, בראשית', הריהו מהמרש על. מראות
חיים שלמים" שעלולים להשבר, למכנות".
והעצה החסידית היעוצה: לגנוז את האור
המבריק מן ההשראה בתוך הכלי, עד להי'
בשלות הסופית.

גם אני הייתי מציע לעורכי ספר כזה הצעה
ברוח רומה: לגנוז את האור המבריק כאן לפנינו
בתוך כלי עד להיבשלותו הסופית, אם אכן
יארע נאם סופי ממין זה. וביתיים, ולפי שעה,
לקחת את כתב־היד שבאן ולצורך על־פי צלר'
חית. אף זה "קונץ" נאה של יהודים, לא רווקא
חסידים.

אבל אם כל האמור לעיל נכון וכל טענותי
נכוחות, כיצד להסביר דברים שאמר אמיר גלבע
עצמו במסיבה סיפורית בגליציה"ל עם קבלתו
את פרי ישראל בשנת 1980. וכך אמר:
באיזהו מקום אני בהחלט מושפע מן
החסידות שעיקרה שמחה בלב... אלה סי'
פורים ששמעתי בילדות על הבעל־שם־טוב
שבהרים הלך, ועל יהודים פשוטים שלמ'
עשה כל שהיה להם זה רק האלוהים. משום
כך יכולתי להגיד, "אלוהים, אלוהים". הדת
שלי, כלומר כיוון שאני חושב שאני, אני
אדם דתי. אבל אדם לאומי. קודם כל אני
אדם יהודי."

כל ה"סוד"

הדברים מדברים, כמדומה, בעד עצמם ומגלים
את ה"סוד", כל ה"סוד", שבאן. חסידות שעיקרה
שימחה, סיפורים שמשורר שומע כילדותו, הצורך
של אדם חילוני להצדיק את שימושו במילה
"אלוהים", ואיוו בלבולת של אוטוריטאט ואדם
חששן ביסודו המתקשה להגדיר את זהותו. כיוון
שאני חושב שאני, אני אדם דתי. אבל אדם לאומי.

קודם כל אדם יהודי".
דברים הנשמעים על פניהם כמו נלקחו
ממצעה של המיפלגה הדתית הלאומית ויותר
משהם מייצגים את חרפותו של האינטלקטואל,
הם מיטיבים לאפיין את הילד־שבמבוגר.
וילד זה, עם כל "שימחתו" ועצבנותיו הרבים
(אמיר גלבע "שמח" זה היה אחד האנשים הר'
פרסיביים ביותר שהיכרתי מימי), רחוק מרחק
"ראייה אלכסונית" מן הסכין. הביקורתית" השר'
חטט כאן את שיריו — שחיסה חסידית כשרה
אמנם — כמו היו צאן מובל לטבח:

בספר זכריה מדובר על "צאן ההרגה'
(זכריה, יא, 5) אשר נהרגו בידי קוניהן,
ומזכריהן לא חמלו עליהן ואילו ב"ספר שתי
היגוון וערב השמחה" (של גלבע) שר המ'
שורר על "פעיות זכרונות של הצאן / על זהב
/ דמים שנגזר בשדות / בין הירק והטחב".
כך דרשו חז"ל, שהצאן של לבן הן נשמות
היהודים שלפני הברור הראשון, כלומר: לפ'
ני מתן תורה ואילו סתם יהודי הוא בבחינת
צאן. על־פי הקבלה והחסידות טעונה המילה
צאן, ביחיד וברבים, בהמה דקה ורכה —
בסודות רבים."

ואם דברים ממין אלה רואים אור בהוצאת ספ'
רים כמו הקיבוץ המאוחד, שבראשה עומד פרי'
פסור מומחה לסיפורת עובדת, ואם כך ניתן להר'
ליך פה משורר (בהמה דקה ורכה) כצאן לטבח
רק מפני שהשתמש פה ושם בסמלים מיקראיים
וקבליים ואולי גם חסידיים המהלכים באוויר זמ'
נו, ואם ספר כזה, המחזיר את הביקורת והעיון ואת
פרשנותה של הסיפורת העברית לחשיכה שכמו'
תה לא ירעה כמדומה בכל תולדותיה, "עובר'
(הכל עובר חביבתי)" מבלי לקומם עליו מבקר
אחר — אות הוא לזמנים האפלים באמת, ימי

יב' מלא מה
שהוא אמר
במספר סיפור
סאנג כלמכ'סו
פס אור
הבינוני
המאחזה מכוניר

בורות ובערות, מגמטיות פסולה וראייה אלכ'
סונית, שבהם אנו חיים — במקומנו, בתרבותנו
ובסיפורוננו.

השורות הנועלות את השיר נשמעות כמ'
של זן־בודהיסטי שאינו נוגע כלל לנמשל:
"הכלב שלי, ספר פעם אחד, תמיד נשמע לי
כאשר אני קורא לו פן או לא" כלומר: הכלב
נשמע לו בשני המיקרים. באופן כזה ניתן גם
לתרץ את הקושיה המקורית בשיר: בשני
המיקרים נשמע המשורר לחוק האלהי ש'
הוא בבחינת. וכל הווה נפסד' — על־פי ה'
אימרה הרמב"מית במורה נבוכים."

מנהג

על קפה הפוך

ועל פרי שונרקה

ידיד פיקח אמר לי בשעתו, כשנפוצו בראשונה
היריעות על התעצמותה של תנועת "כך" מיסודו
של הרב כהנא: אנשי נושן אמונים עוד אינם
מכנינים שריבוי החלקיקות נוספי הדבש שלהם
על אהבת ישראל ואהבת ארץ־ישראל, האבה,
אהבה, אהבה, שאיזה זכב כפרות כבש דל כה
כשהוא מגלגל עיניו לשמיים כמו היה רבנית
צידיקנית — אינם מדברים ללב חלק גדול
מתומכיהם־ככות, ובעיקר אל המופרעים והמי'
תוסכלים והאלמים שבהם. אלה, נפשם כבר קצה
מכבר באהבה זו, גם כשהמרוכר רק בריבורים שמן
השפה ולחוף. לאלה תן. שינאה אפורה כשק'
ולכרה משאתה בשניים, כמאמר המשורר. ואם
לא יקבלו את מידתה מדיחה של חכמי יש"ע —
חוקה עליהם שילכו אל כהנא המיטיב לרעת את
נפש בהמתו. שם יקבלו, לא מחלצות צבועות, כי
אם את "הרבר עצמי".

גיבא ירדי ולא ידע עד כמה הוא עתיד לצדוק,
מאז חלפו הרבה מים בפישון שהוא החביב עלי
מכל נהרות ישראל, כיוון שהוא גם הסמלי
והמייצג שבהם, וגם חכמי יש"ע למדו פרק ב"יד
החוקה", לאו דווקא של הרמב"ם. עובדה: על כל
יש"ע נוסף שמן המישחה או המור תמצא כיום
לפחות בריון מזויין או טראנספריסט ממל'
שינאה אחר, שלא לדבר על מחתרת הרוצחים
ומקצצי האיברים שגם אותה כבר זכו אלה
להקמיד מקירבם, בעזרת השם.

ויש בכך משום צדק פיזי, וסיפוק לא קטן
לשחרירי של אותו צדק יחיד ומיוחד, שמה
שראשיתו בימרה לחזון התיישבות לשם שמים
ולשם אהבה ולשם דיקיום וכו' וכו', כל אלה
המליצות הנאות והחסודות שקלחו מתוך פיותיהם
של ישע"נינו בעבר, יתגלה במרוצת העיתים
כמות שהוא באמת, כמות שהיה כל הימים: כלר'
מר, כחיל כיבוש קולוניאליסטי ברוטאלי המת'
קיים במקום שהוא מתקיים בו רק מכוח החרב. וגם
החרב, לא כולה ואף לא מרביתה שלו, כי אם של
אלה הממלכתיים העומדים עליו ומגוננים עליו
פן יאונה לו רע מיד תושבי הארץ שאותם הוא
מבקש להוריש.

תורה של קצפת

הדברים ידועים ואין צורך להרחיב בהם. די